

Journal of Recreation and Tourism Research

Journal home page: www.jrtr.org

ISSN:2148-5321

TURİZM ALANINDA ÖNLİSANS VE LİSANS ÖĞRENİMİ GÖREN ÖĞRENCİLERİN STAJ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: SİİRT ÜNİVERSİTESİ VE BATMAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Abdullah USLU^a

Muhammet Fatih SANCAR^b

Doğan KUTUKIZ^c

Üzeyir Emrah İLTER^d

^a Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye A.S.M.K MYO, Muğla, Türkiye(auslu@mu.edu.tr)

^b Siirt Üniversitesi, TIOY, Siirt, Türkiye(mf.sancar@hotmail.com)

^c Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi., Turizm Fakültesi, (dkutukiz@yahoo.com)

^d Batman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği, (uzeyiremrah@hotmail.com)

ARTICLE HISTORY

Received:

12.07.2017

Accepted:

14.09.2017

Anahtar Kelimeler:

Turizm

Eğitim

Staj

Keywords:

Tourism

Education

Internship

ÖZ

Turizm sektörü son zamanlarda önemli gelişme gösteren sektörler arasında yer almaktadır. Turizm faaliyetine katılan bireylerin beklentilerinin artması nedeniyle turizm işletmelerinde hizmet kalitesi daha önemli bir konuma gelmiştir. Teorik eğitimin tek başına yeterli olmaması nedeniyle, uygulamalı staj eğitimi turizm öğrencileri için kritik bir zorunluluk haline gelmiştir. Mesleki turizm eğitimleri, örgün eğitim, yaygın eğitim ve hizmet içi eğitimlerden oluşmaktadır. Turizm öğrencilerinin staj eğitimleri, öğrencinin geleceği ve turizm işletmelerinin hizmet kalitesinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, turizm bölümlerinde yer alan önlisans ve lisans öğrencilerinin staj hakkındaki görüşleri, staj döneminde yaşanan sorunlar ve stajın kazandırdıkları çeşitli araştırma hipotezleri de kullanılarak sonuçlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Turizmde staj yapmanın büyük sabır gerektirdiği, alınan teorik eğitimin stajda fazlasıyla işe yaradığı ve turizmde staj yapmanın insanı her yönden geliştirdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca staj ücretini yeterli bulmayan öğrencilerin oranı yüksek çıkmış ve "Turizm öğrencilerinin staj algılarında cinsiyete göre anlamlı farklılık vardır" hipotezi kabul edilmiştir.

ABSTRACT

The tourism sector has been located among sectors showing significant improvement recently. Service quality in the tourism business has become more important position due to the increased expectations of individuals who involved in tourism activities. Practicum internship training has become a critical requirement for tourism students due to lack of sufficient theoretical training. Professional tourism training consists of formal education, non-formal education and in-service trainings. Internship training of tourism students are of great importance in terms of the student's future and of increasing quality of service of business tourism. In this study, have been tried to reveal that views on internship of associate and undergraduate students who are situated in the tourism department, during internship, experienced problems and results by using various hypotheses also which are provided by internship. As a result, it has emerged that doing internship in tourism that requires great patience, received theoretical training extremely is useful in internship and doing internship in tourism develops people in every aspect. In addition, the ratio of students who found internship wages insufficient has been higher. "There are significant differences according to gender in internship perception of tourism students" hypothesis was accepted.

*Sorumlu Yazar: Doğan KUTUKIZ

E posta: dkutukiz@yahoo.com

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerde turizm sektörü, sağladığı döviz girdisiyle ödemeler dengesine olan katkısı, dış ticaret hacmindeki yeri ve istihdam yaratıcı özelliği nedeniyle, ekonomik gelişme ve kalkınmanın önemli bir unsuru haline gelmiştir (Emir ve diğerleri, 2008). Turizm sektörünün büyüme potansiyeli diğer ekonomik sektörlerle karşılaştırıldığında, değeri daha fazla ortaya çıkar (Eurico ve diğerleri, 2015). Emek yoğun bir sektör olan turizm sektörünün en temel sorunlarından biri nitelikli iş gücü eksikliğidir. Turizm sektörünün kalifiye eleman ihtiyacını karşılamak üzere turizm eğitimi veren farklı düzeylerde programlar mevcuttur. Bu programlar; örgün eğitim içersinden yer alan ortaöğretim ve yükseköğretim programları ile yaygın eğitim içerisinde yer alan çeşitli kurs ve sertifika programlarından oluşmaktadır (Tekbalkan, 2015).

Turizm sektöründe işletmelerin başarılı olmaları turizm eğitimi alan nitelikli personelin sektörde çalışmasıyla sağlanabilecektir. Türkiye’de turizm eğitimi ortaöğretim önlisans ve lisans düzeyinde eğitim uzun yıllardır verilmektedir. Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin turizm sektöründe geleceğin yöneticileri, önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin de sektörde geleceğin ara elamanları olacakları plânlanmaktadır (Yazıt, 2013). Turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmeler, müşterilerine en iyi ve kaliteli hizmeti sunarak, müşteri memnuniyetini en üst seviyelere çıkarmak istemektedir. Mümkün olan en kaliteli hizmette, iş gücünden, ekonomik ve sosyal açıdan optimum bir biçimde yararlanılarak kullanılan iş gücünün; istenilen düzeyde ve yeterli bir mesleki eğitim almış olması sektörde çalışma isteği duyması ve müşteri isteklerini yerine getirme eğilimi içerisinde bulunması önem taşımaktadır (Aymankuy ve Aymankuy, 2013).

Staj veya kontrollü iş tecrübesi, öğrencilerin teorik bilgilerinin uygulamaya dönüşerek değer kazanmasını sağlamaktadır (Ruhanen ve diğerleri, 2013). Turizm lisans ve önlisans öğrencilerinin eğitimleri boyunca yaptıkları stajlar, bu öğrencilerin turizm sektöründeki gelecekleri için de büyük önem taşımaktadırlar. Üniversitede aldıkları teorik eğitim, staj ile birlikte uygulamaya geçmekte ve öğrenci için önemli bir deneyim olmaktadır. Turizm sektöründe staj yapan öğrenciler, birçok sorunla karşılaşmakta ve bazen yaşanan sorunlar öğrenci için yıkıcı ve turizmden soğutucu etkiler bırakabilmektedir.

Bu çalışmada, stajlarını tamamlayan lisans ve önlisans turizm öğrencilerinin, yapmış oldukları stajlarla ilgili farklı konulardaki görüşleri elde edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde ayrıntılı bir literatür taraması yapılmış, ikinci bölümde ise anket sonuçları analiz edilerek yorumlanmıştır.

TURİZM KAVRAMI VE TURİZM SEKTÖRÜ

Turizm kelimesinin kökeni Latince de dönme anlamına gelen “tornus” kelimesine dayanmaktadır. İngilizcedeki, hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan kısa ya da uzun süreli seyahatleri ifade eden “tour” deyimini de bu sözcükten türemiştir (Barut ve Yıldız, 2013). Turizm, devamlı olarak yaşanan yer dışında tüketici olarak tatil, dinlenme, eğlence, kültür vb. ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketleridir (Aydemir, 2008). Diğer bir tanıma göre ise, Turizm, insanların turistik önem taşıyan yerlere özgü ziyaret, arkadaş, akraba ziyareti, tatile çıkma ve iyi vakit geçirmesi olayıdır (Ünüsün ve Sezgin, 2005). Tanımlar içerisinde ekonomik boyutu ile turizm, boş zamanın ve tasarrufun nasıl kullanılacağına ilişkin ekonomik bir kararlar başlıyarak yatırım, tüketim, istihdam, dış satım ve kamu gelirleri gibi ekonomik yönleri bulunan bir sosyo-ekonomik olaydır (Kulnazarova, 2010).

Turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaretle sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucudur (Yoldaş, 2013).

İlk global endüstri olan turizm, önemli bir gelişme göstermektedir (Patarchanov, 2012). Ekonomide sektörler sanayi, tarım ve hizmet olmak üzere üç grupta değerlendirilmektedir. Emek yoğun bir sektör olan turizm, hizmetler sektörü içinde bir alt sektör olarak kabul edilmektedir (Aydemir, 2008). İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yaşanan ekonomik, teknolojik, politik ve sosyal alanlardaki gelişmeler sonucu turizm çok hızlı bir gelişme göstermiş ve günümüzde en hızlı büyüyen sektörlerden biri haline gelmiştir (Sarkım, 2008). Turizm endüstrisi, dünya GSMH’nin %11,7’sini ve dünyadaki her 12 işten birini sağlayan en büyük sektör durumundadır (Alvarez, 2007). Ayrıca toplam istihdamın %8,7’sini sağlamaktadır. Dünya Turizm Örgütü’nün 2020 vizyonunda, 2020 yılında uluslararası turist varışlarının 1,56 milyar kişi ve turizm gelirlerinin de 2 trilyon \$ olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda, dünya turizm pastasından daha çok pay almak isteyen ülkeler arası rekabet de giderek artmaktadır (Kulnazarova, 2010).

Dünyada turizm hareketlerindeki hızlı gelişmeye paralel olarak, Türkiye’de de gerek ekonomik politikaları kapsamında ve gerekse mikro bazda turizm sektöründe çok hızlı bir büyüme göstermektedir(Ulusan ve Batman, 2010). Türkiye’nin sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamında turizm anahtar bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) yayınlamış olduğu 2014 verilerine göre turizm geliri geçen yıl bir önceki yıla göre %6.2 artmış ve 34 milyar 305 milyon 904 bin dolara yükselmiştir(Olcay ve diğerleri, 2015).

TURİZM EĞİTİMİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

Kalifiye eleman yetersizliği, işletmelerde kaliteli mal ve hizmetlerin üretilmesi ve kaliteli kurumların geliştirilmesinde önemli bir engeldir. Turizmde kalifiye eleman yetersizliği gerek sektör temsilcileri gerekse işletme yöneticileri tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Oysaki ülkemizde turizm alanında eğitim gören mevcut öğrenci sayısı ve eğitim olanakları bu ihtiyacı karşılayacak yeterliliğe sahiptir. Ancak turizm eğitimi gören öğrencilerin birçoğu mezun olduktan sonra turizm alanı dışında çalışmayı tercih etmektedir (Çatı ve Bilgin, 2013).

80’li yıllarda verilmeye başlanan teşviklerle turizm sektörü hızla gelişmiş ve turizm işletmelerinde çalıştırılacak insan gücüne ihtiyaç duymuştur. Buna bağlı olarak turizm eğitimi veren örgün ve yaygın eğitim kurumlarında artış yaşanmıştır (Türkeri, 2014). Turizmde eğitimli iş gücü sayısı artış göstermesine rağmen araştırmalar, turizm sektöründe hala endüstrinin talebini karşılayacak nitelikli iş gücü eksikliği olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Robinson ve diğerleri, 2015).

Mesleki turizm eğitimi; turizm sektöründeki tüm işletmelerin ihtiyaç duydukları teorik ve pratik, bilgi ve becerilere sahip personeli yetiştirmeyi, personele işlerini daha iyi yapabilmeleri için gerekli bilgi ve becerileri sistemli bir şekilde kazandırmayı sağlayan bir süreçtir (Aymankuy ve Aymankuy, 2013). Diğer bir tanımda ise, turizm eğitimi, toplumda turizm bilincini yerleştirmek, turizm kaynaklarını koruyacak bilinci geliştirmek, turiste karşı onun ekonomik gücüne, ırkına, milliyetine, dinine, diline, toplumdaki statüsüne, ahlak ve namus düzeyine, siyasal ideolojilerine göre ayırım yapmadan eşit ve dürüst hizmet etmek anlayış ve terbiyesini vermek, turizmin sağladığı uzun vadeli çıkarlar üzerine dikkati çekerek saygıya ve konukseverliğe dayalı bir davranış düzenini yerleştirmektir (Pelit ve Güçer, 2006). Ayrıca, mesleki turizm eğitimi, teorik ve pratik öğrenimden meslek ahlakına ve mesleğin temel prensiplerine kadar uzanan çeşitli disiplinlerin verildiği ve belli bir iş için sağlanması gereken eğitimidir (Sarı, 2007).

İyi bir turizm eğitiminin çeşitli yararları bulunmaktadır. Bu yararlar genel olarak şunlardır (Taşkın, 2006);

- Maliyeti düşürür,
- Müşteri tatminini artırır,
- Etkinliği artırır,
- Stresi azaltır, işgücü devir hızını düşürür ve personelde kendine güven artar,
- İş kazalarını önler,
- Örgütsel iletişimi iyileştirir,
- İşletme imajını olumlu etkiler,
- Modern yönetim tekniklerinin uygulanmasına imkan sağlar.

Türkiye’de turizm eğitimi örgün, yaygın olmak üzere iki şekilde verilmektedir. Örgün turizm eğitimi, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde verilirken; yaygın eğitim, kamu kurumları ve özel kuruluşlar tarafından sağlanan kısa süreli kurslarla verilmektedir (Eren ve diğerleri, 2013).

Türkiye’de turizm eğitimi 1953 yılında turizm meslek kurslarının açılması ve bazı turizm derneklerinin düzenlediği tercüman rehberlik kursları ile başlamıştır (Kırlı, 2006). Türkiye’de 1961-1962 öğretim yılında bugünkü Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri’nin ilki olan Ankara Otelcilik Okulu eğitime başlamıştır. Üniversite düzeyinde turizm eğitimi ise ilk olarak 1965-1966 öğretim yılından itibaren Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu’nda verilmeye başlanmıştır. Bu tarihten itibaren önlisans ve lisans düzeyinde turizm eğitimi veren okullar kurulmuş, sayıları artmış ve binlerce mezun vermişlerdir (Olcay ve diğerleri, 2015).

Ulusal düzeyde turizm eğitim programlarına yönelik değerlendirmeler birçok ülke için tamamlanma seviyesine gelmiştir (Wu ve diğerleri, 2014). Avrupa Birliği'nin önde gelen ülkelerinden Fransa, İngiltere ve İtalya'da uygulama yönelimli eğitimin ağır bastığı görülmektedir. ABD'nin turizm eğitiminde ise, Türkiye'de olduğu gibi yönetim yönelimli yaklaşımların ağır bastığı görülmektedir (Dayıoğlu, 2010).

Tablo 1. Türkiye'de Turizm Eğitiminin Genel Görünümü

TURİZM EĞİTİMİ		
ÖRGÜN TURİZM EĞİTİMİ		YAYGIN TURİZM EĞİTİMİ
MEB Bünyesinde	YÖK Bünyesinde	Farklı Kurumlar
*Anadolu Ticaret M.L *Anadolu Otelcilik ve Turizm M.L *Anadolu M.L *Özel Mesleki Eğitim Kurumları	*Önlisans *Lisans *Lisansüstü	*Turizm Bakanlığı * MEB (Çıracılık Eğitim Merk.) *İşkur ve Halk Eğitim Merkezleri *Mesleki Kuruluşlar (TOBB vb.) * AÖF (Uzaktan Eğitim) *Sosyal Kuruluşlar (TUGEV vb.) *Üniversite (Sertifika Program.) *Özel Eğitim Kurumları *İşletmeler (Hizmet içi Eğitim) *Belediyeler

Kaynak: (Uyar ve Zengin, 2015)

TURİZMDE STAJ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

Staj, bir meslek veya sanat dalı ile ilgili alınan eğitimi uygulamak ve deneyim sahibi olmak amacıyla yürütülen etkinlik, stajyer ise, bu etkinliği bir ücret ön koşulu olmaksızın yerine getiren kimse olarak tanımlanabilir (Emir ve diğerleri, 2008). Diğer bir tanımda ise staj, kuramsal meslek bilgisine sahip kişilerin, aldıkları akademik bilgileri gerçek yaşamda kullanma ve deneme, diğer bir deyişle, edindiği bilgileri, yaparak-yasayarak davranışa dönüştürme deneyimidir (Sarı, 2007).

Turizm ve otelcilik eğitimi mesleğe yönelik bir eğitim süreci olduğundan, öğrenciler teorik ve pratik bilgileri iş başında uygulamak amacıyla "staj yönetmeliği" kapsamında stajlarını yapmaktadırlar (Emir ve diğerleri, 2008). Öğrenciler stajı, öğrenimin bir parçası ve devamı mahiyetinde teorik olarak işledikleri derslerin pratikte uygulanışını görmek, mesleki bilgi ve beceri kazanmak, işbaşı eğitimi, sektörde tecrübe ve deneyim kazanmak olarak algılamak; pek çok işletme stajyer öğrencileri daha çok geçici ve ucuz işgücü olarak algılamaktadır (Türkseven, 2012). Kısaca öğrenciler için staj, mezuniyet sonrası sağlam bir iş için önemli bir fayda sağlamaktadır (Fong, 2014). Turizm sektöründe staj yapan öğrenciler, daha sektöre atılmadan yaşadıkları olumsuzluklar karşısında sektörden uzaklaşmaktadırlar. Staj yapan öğrencilerin sorunlarının en başında kendilerinin ucuz iş gücü olarak görülmesi gelmektedir. Normal personelle aynı işleri yoğun iş saatleri içinde yapmalarına rağmen ya çok az maaşlar almaktalar ya da hiç maaş almamaktalar (Güzel, 2010).

Staj çalışmaları, ülkemizde ortaöğretimden, meslek yüksekokullarından ve fakültelerden mezun olabilmek için yerine getirilmesi gereken şartlardan biridir (Aslan ve diğerleri, 2014). Turizm alanında eğitim veren okullardaki staj uygulamalarına bir göz atıldığında, örgün turizm eğitimi veren kurumlarda, öğrencilerin staja gönderilmesi ile ilgili günümüzde iki farklı uygulama mevcuttur. Birincisi, "3308 Sayılı Çıracılık ve Mesleki Eğitim Yasası"; ikincisi ise, yüksek öğretim kurumlarında uygulanan staj yönetmelikleridir (Türkseven, 2012).

Eğitim kurumlarının en önemli misyonu, öğrencileri gerek teorik açıdan gerekse pratik açıdan verimli bir şekilde yetiştirmektir. Bu bağlamda okulda verilen derslerle beraber, öğrencilerin teoride öğrenmiş oldukları bilgileri pekiştirmeleri, geliştirmeleri için, bu duruma sektör bazında olanak sağlayan stajlar oldukça önemlidir (Tutan, 2010). Stajın öğrencilere çok sayıda faydası bulunmaktadır. Bunlar (Sarı, 2007);

- Gerçek iş ortamında çalışma olanağı sağlar,
- İşyerinde uygulanan yeni teknolojiyi tanıma ve uygulama fırsatı verir,
- Yapılan iş sonucunun gerçek iş ortamındaki etkilerini görme fırsatı verir,
- Mezuniyet öncesinde işletmedeki yönetim ve iş akışını tanıma imkanı verir,
- Çalışan-işveren ilişkileri, çalışanların sosyal hak ve dayanışmaları, ücret, vergi, iş güvenliği gibi konularda bilgi ve görgü artırma fırsatı verir,
- İş alanındaki teknolojik ve diğer gelişmeleri yerinde ve anında görme fırsatı yakalayarak, mezuniyet sonrası çalışma yaşamına daha çabuk adaptasyon olanağı sağlar,
- Mezuniyet öncesinde kendi geleceği hakkında daha bilinçli ve sorumlu karar verebilme imkanı vardır,
- Gerçek iş ortamındaki uygulamalar sırasında okulda verilen teorik bilgilerin önem ve gereğini daha iyi algılama, bu nedenle okul başarısının artmasını sağlar,
- Mesleki bilgi, beceri ve yeteneklerin önemini kavrama imkanı verir,
- Aynı eğitimi almış kişilerin, sahip oldukları beceri farklılıkları nedeniyle farklı statüde olabileceklerini görerek, okul eğitimi sırasında bilgi ve beceri kazanmanın önemini kavrama imkanı verir,
- Öğrenim sırasında iş yaşamını yakından tanımanın getireceği özgüveni sağlar,
- İşletme ile kurulan organik bağ neticesinde mezuniyet sonrasında iş bulabilme olanağının artmasını sağlar.

Staj faaliyetlerinin staj yapan kişiye sağladığı yararların yanı sıra farklı kesimlere çeşitli yararları da bulunmaktadır; Çalışanların iş bilgisi ve becerilerini artırır. Çalışanların morallerini güçlendirir. İşletmelerin beklentilerini daha iyi anlamasını sağlar. İşletme imajını olumlu yönde etkiler. Çalışanlar arasında açıklık, dürüstlük ve karşılıklı güven ortamını geliştirir. Ast ile üst arasında ilişkileri olumlu yönde etkiler. Örgütsel gelişmeye olumlu katkı sağlar. İşin yapılmasıyla ilgili teknik yöntemlerin geliştirilmesine olumlu katkı sağlar. İşletme politikalarının daha iyi anlaşılabilir olarak uygulanmasını sağlar. Değişik alanlarda işletme ihtiyaçlarının belirlenebilmesi ile ilgili önemli bilgiler sağlar. Yönetimin karar alma, sorun çözme aşamalarında etkinlik sağlar. Boşalan kadrolara örgüt, içinden terfi sistemini daha etkin duruma getirir (Dayıoğlu, 2010).

ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Araştırmanın amacı, turizm alanında öğrenim gören öğrencilerin staj hakkındaki görüşlerinin neler olduğunu ortaya koymak ve yaşanan sorunları ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın kapsamını, Siirt ve Batman Üniversitelerinde turizm alanında ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim gören ve staj yapmış olan 80 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmamızın örneklem sayısı ise 65 öğrenciden oluşmaktadır.

VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Veri toplama aracı olarak anket yönteminden yararlanılmıştır. Anketler, 2016 yılı Şubat-Mart ayları içerisinde öğrencilerle yüz yüze görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk bölümünde öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 4 soru bulunmaktadır. İkinci kısımda ise; Yazıt (2013) tarafından geliştirilen ölçek temel alınarak oluşturulmuştur. İkinci kısımda öğrencilerin staj hakkındaki görüş ve düşünceleri belirlemek amacıyla hazırlanan ölçek 24 sorudan oluşmaktadır. Çalışmamızda kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Cronbach Alfa katsayısı 24 önerme için 0,734 olarak bulunmuştur. Güvenilirlik analizi sonucuna göre ölçeğimizin güvenilir olduğu tespit edilmiştir (Kalaycı, 2008). Elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programı yardımı ile değerlendirilmiştir. Tüm veriler için frekans analizi yapılmıştır. Lisans ve ön lisans düzeyinde eğitim alan turizm bölümü öğrencilerinin stajlar hakkındaki algılarını belirlemek amacıyla betimsel analizler, non parametrik testlerden “Mann-Whitney U” ve “Kruskall-Wallis H” testleri yapılmıştır

Araştırmanın amacına yönelik ve konuyla ilgili literatür taramaları sonucunda oluşturulan araştırma hipotezlerimiz aşağıdaki gibidir:

- **H₁**: Turizm öğrencilerinin staj algılarında cinsiyete göre anlamlı farklılık vardır.
- **H₂**: Turizm öğrencilerinin staj algılarında medeni duruma göre anlamlı farklılık vardır.
- **H₃**: Turizm öğrencilerinin staj algılarında sektördeki tecrübelerine göre anlamlı farklılık vardır.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilere ait cinsiyeti, medeni durumu, mezuniyet durumu hakkında ve öğrencilerin sektörde deneyimi olup olmadığına yönelik bilgiler verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı (n)	Yüzde (%)
Erkek	34	52,3
Kadın	31	47,7
Toplam	65	100,0
Medeni Durumu	Sayı	%
Evli	6	9,2
Bekar	59	90,8
Toplam	65	100,0
Mezuniyet Durumu	Sayı	%
Lise	54	83,1
Ön Lisans	11	16,9
Toplam	65	100,0
Sektördeki Deneyimi	Sayı	%
1-3 ay	16	24,6
4-6 ay	32	49,2
10-12 ay	6	9,2
12 ay ve üzeri	11	16,9
Toplam	65	100,0

Tablo 2'deki demografik özelliklere göre katılımcılar en çok 34 kişi ile erkeklerden (%52,3) oluşmaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu 59 kişi (%90,8) ile bekâr kişilerdir. Örneklemimizde Siirt ve Batman Üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin büyük bir kısmı lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerdir. Mezuniyet durumlarına bakıldığında ön lisans mezunu olan öğrenci sayısı 11 kişi (%16,9) ile düşük kalmaktadır. Sektördeki deneyimlerine bakıldığında yarıya yakın kısmının 32 kişi (%49,2) ile 4-6 ay arasında çalışma deneyimi olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Turizm Alanında Yapılan Staj Hakkındaki Düşünceleri

İFADELER	1: Kesinlikle Katılmıyorum; 5: Kesinlikle Katılıyorum					Ort.	Std.S
	1	2	3	4	5		
Turizmde staj yapma insanı her yönden geliştirir.	6 (9,2)	4 (6,2)	4 (6,2)	30 (46,2)	21 (32,3)	3,86	1,21
İşyerlerinde stajyerlere baskı olmamaktadır.	11 (16,9)	14 (21,5)	16 (24,6)	14 (21,5)	10 (15,4)	2,97	1,32
Turizmde staj yapma gerçekten sabır gerektirir.	4 (6,2)	2 (3,1)	3 (4,6)	23 (35,4)	33 (50,8)	4,22	1,10
Staj ücretini yeterli buluyorum.	24 (36,9)	10 (15,4)	15 (23,1)	11 (16,9)	5 (7,7)	2,43	1,35
Stajyerlerin konakladıkları yerlerin temizliğine dikkat edilir.	7 (10,8)	12 (18,5)	10 (15,4)	18 (27,7)	18 (27,7)	3,43	1,36
Staj yaptığım işyerinde çok rahat internete ulaşabiliyorum.	8 (12,3)	12 (18,5)	20 (30,8)	17 (26,2)	8 (12,3)	3,08	1,20
Stajdan sonra staj yaptığım işyerinde çalışmak isterim.	4 (6,2)	9 (13,8)	12 (18,5)	22 (33,8)	18 (27,7)	3,63	1,21
İşyerleri stajyerleri ayak işlerini yaptırmak için kullanıyor.	9 (13,8)	7 (10,8)	11 (16,9)	22 (33,8)	16 (24,6)	3,45	1,35
Staj süresince kendimi huzursuz hissettim.	8 (12,3)	27 (41,5)	13 (20,0)	10 (15,4)	7 (10,8)	2,71	1,20
Haftalık izin dinlenmem için yeterlidir.	16 (24,6)	7 (10,8)	15 (23,1)	20 (30,8)	7 (10,8)	2,92	1,36
Stajımı yaparken üniversite okumam nedeniyle daha iyi şartlarda çalıştım.	8 (12,3)	11 (16,9)	26 (40,0)	18 (27,7)	2 (3,1)	2,92	1,04
İşletme çalışma saatlerine dikkat etmektedir.	7 (10,8)	13 (20,0)	14 (21,5)	23 (35,4)	8 (12,3)	3,18	1,21
Stajda yeterli eğitimi aldığımı inanıyorum.	4 (6,2)	17 (26,2)	8 (12,3)	27 (41,5)	9 (13,8)	3,31	1,18
Staj iş hayatımı tanımada yararlı oldu.	4 (6,2)	6 (9,2)	9 (13,8)	24 (36,9)	22 (33,8)	3,83	1,18
Staj çalışma hayatının hiçte kolay olmadığını öğretti.	2 (3,1)	6 (9,2)	10 (15,4)	29 (44,6)	18 (27,7)	3,85	1,03
Staj süresince üniversitede verilen teorik bilgilerden çok daha fazlasını öğrendim.	3 (4,6)	4 (6,2)	22 (33,8)	26 (40,0)	10 (15,4)	3,55	0,98
Staj yaptığım için kendimi şanslı hissediyorum.	1 (1,5)	5 (7,7)	21 (32,3)	25 (38,5)	13 (20,0)	3,68	0,94
Staj anında öğrendiğim yabancı dil, üniversitede verilen yabancı dil eğitiminden daha kalıcıdır.	7 (10,8)	9 (13,8)	20 (30,8)	23 (35,4)	6 (9,2)	3,18	1,13
Staj yeri bulmamda üniversite yardımcı oldu.	15 (23,1)	8 (12,3)	22 (33,8)	14 (21,5)	6 (9,2)	2,82	1,27
Staj yaptıktan sonra turizm sektörüne bakış açım değişti.	3 (4,6)	7 (10,8)	17 (26,2)	23 (35,4)	15 (23,1)	3,62	1,10
Stajda üniversite eğitimine verilen önemi hissettim.	4 (6,2)	9 (13,8)	21 (32,3)	21 (32,3)	10 (15,4)	3,37	1,10
Staj eğitimini herkese tavsiye ederim.	2 (3,1)	6 (9,2)	13 (20,0)	32 (49,2)	12 (18,5)	3,71	0,98
Staj yaptıktan sonra turizme karşı ilgim arttı.	2 (3,1)	9 (13,8)	11 (16,9)	32 (49,2)	11 (16,9)	3,63	1,02
Aldığım teorik eğitim stajda işime fazlasıyla yaradı.	1 (1,5)	7 (10,8)	8 (12,3)	31 (47,7)	18 (27,7)	3,89	0,99

Tablo 3’de öğrencilerin önermelere katılım dereceleri, ortalamaları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Ayrıca bu önermelere yönelik 65 öğrencinin katılıp katılmama derecelerini frekans yüzdelerine göre yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Aritmetik ortalamalarından en yüksek olan önerme 4,22 aritmetik ortalama ile “Turizmde staj

yapma gerçekten sabır gerektirir” önermesi ilk sıradadır. İkinci en yüksek aritmetik ortalama ise 3,89 aritmetik ortalama ile “Aldığım teorik eğitim stajda işime fazlasıyla yaradı” önermesidir. Üçüncü en yüksek aritmetik ortalama ise 3,86 aritmetik ortalama ile “Turizmde staj yapma insanı her yönden geliştirir” önermesidir. Aritmetik ortalaması en düşük olan önerme ise 2,43 ile “Staj ücretini yeterli buluyorum” önermesidir. Turizm alanında öğrenim gören öğrencilerin staj hakkındaki düşüncelerini tespit etmek amacıyla sorulan 24 adet önermenin ortalaması 3,39 olarak tespit edilmiştir.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZ TESTLERİ VE SONUÇLARI

Çalışma kapsamında, öğrencilerin cinsiyet, medeni durumu ve sektördeki tecrübe durumlarına göre staj hakkındaki düşüncelerine yönelik ifadeleri ile ilgili algılamaları arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan analizlerin sonuçları tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre staj hakkındaki algıları ile ilgili “Man-Whitney U” Testi Sonuçları

	CİNSİYET	Man-Whitney U					
		N	Mean Rank	Sum of Ranks	Wilcoxon W	Z	P
İşyerleri stajyerleri ayak işlerini yaptırmak için kullanıyor.	Erkek	34	38,50	1309,00	836,000	-2,536	*,011
	Kadın	31	26,97	836,00			
İşletme çalışma saatlerine dikkat etmektedir.	Erkek	34	38,96	1324,50	820,500	-2,751	*,006
	Kadın	31	26,47	820,50			
* Sig<0.05							

Tablo 4’te görüldüğü üzere, Batman ve Siirt üniversitesinde okuyan öğrencilerin staj hakkındaki ifadelerine yönelik algılarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini test edebilmek amacıyla “Man-Whitney U” testi yapılmıştır. Turizm öğrencilerinin staj hakkındaki görüşlerini yansıtan 24 ifadeden birkaç tanesi ($p<0.05$) anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yukarıdaki tablomuzda ($p<0.05$) anlamlı farklılık olan ifadeleri göstermektedir. “İşyerleri stajyerleri ayak işlerini yaptırmak için kullanıyor” ile “İşletme çalışma saatlerine dikkat etmektedir” ifadeleri cinsiyete göre anlamlı farklılık ($p<0.05$) göstermektedir. Tablo 3’teki bu sonuçlara göre; H_1 : “Turizm öğrencilerinin staj algılarında cinsiyete göre anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin medeni durumlarına göre staj hakkındaki algıları ile ilgili “Man-Whitney U” Testi Sonuçları

	Medeni Durum	Man-Whitney U					
		N	Mean Rank	Sum of Ranks	Wilcoxon W	Z	P
İşyerleri stajyerleri ayak işlerini yaptırmak için kullanıyor.	EVLİ	6	29,08	174,50	174,500	-,550	,582
	BEKÂR	59	33,40	1970,50			
İşletme çalışma saatlerine dikkat etmektedir.	EVLİ	6	34,83	209,00	1936,000	-,258	,797
	BEKÂR	59	32,41	1936,00			

Tablo 5’te görüldüğü üzere, Turizm öğrencilerinin staj hakkındaki düşüncelerine yönelik algılarının medeni durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini test edebilmek amacıyla “Man-Whitney U” testi yapılmıştır. Turizm öğrencilerinin staj hakkındaki görüşlerini yansıtan 24 ifadeden hiç birisi medeni duruma göre; ($p<0.05$) göstermediği için anlamlı farklılık göstermemektedir. Yukarıdaki tablomuzda bir takım ifadeleri göstermektedir. “İşyerleri stajyerleri ayak işlerini yaptırmak için kullanıyor” ile “İşletme çalışma saatlerine dikkat etmektedir” ifadeleri medeni duruma göre anlamlı farklılık ($p<0.05$) göstermemektedir. Tablo 4’teki bu sonuçlara göre; **H₂**: “Turizm öğrencilerinin staj algılarında medeni duruma göre anlamlı farklılık vardır” hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin sektör deneyimine göre staj hakkındaki algıları ile ilgili “Kruskall-Wallis H” Testi Sonuçları

	Deneyim Süresi			Kruskall-Wallis H		
		N	Mean Rank	Ki Kare	S.O	P
İşyerleri stajyerleri ayak işlerini yaptırmak için kullanıyor.	1-3 ay	16	34,22	5,050	3	,168
	4-6 ay	32	28,86			
	10-12 ay	6	33,33			
	12 ay ve üzeri	11	43,09			
İşletme çalışma saatlerine dikkat etmektedir.	1-3 ay	16	41,13	6,371	3	,095
	4-6 ay	32	29,36			
	10-12 ay	6	40,50			
	12 ay ve üzeri	11	27,68			

* Sig<0.05

Tablo 6’ya göre Turizm öğrencilerinin staj hakkındaki düşüncelerine yönelik algılarının sektördeki deneyimlerine göre farklılık gösterip göstermediğini test edebilmek amacıyla “Kruskall-Wallis H” testi yapılmıştır. Turizm öğrencilerinin staj hakkındaki görüşlerini yansıtan 24 ifadeden hiçbirisi sektör deneyimine göre; ($p<0.05$) göstermediği için anlamlı farklılık göstermemektedir. Yukarıdaki tablomuzda bir takım ifadeleri göstermektedir. “İşyerleri stajyerleri ayak işlerini yaptırmak için kullanıyor” ile “İşletme çalışma saatlerine dikkat etmektedir” ifadeleri sektördeki deneyime göre anlamlı farklılık ($p<0.05$) göstermemektedir. Tablo 5’deki bu sonuçlara göre; **H₃**: “Turizm öğrencilerinin staj algılarında sektördeki tecrübelerine göre anlamlı farklılık vardır” hipotezi reddedilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hızlı bir gelişme gösteren turizm sektöründe, turistlerin daha kaliteli hizmet alma isteği artmış ve bunun sonucunda, turizm işletmelerinde kalifiye ve eğitilmiş eleman çalıştırma zorunlu hale gelmiştir. Bu amaçla da örgün, yaygın ve hizmet içi eğitime başvurulmaktadır. Ortaöğretim, önlisans ve lisans eğitimi alan turizm öğrencilerine staj yapma zorunluluğu getiren eğitim kurumları, bu amaçla öğrencilerin teorik aldığı eğitime uygulamanın da eklenmesini amaçlamışlardır.

Bu çalışmada, Batman Üniversitesi ve Siirt Üniversitesi turizm bölümlerinde yer alan öğrencilere yönelik anket yapılarak, öğrencilerin staj konusundaki görüşleri elde edilmiştir. Turizmde stajın sabır gerektirdiği, kişiyi geliştirdiği, ücretin yetersiz olduğu, stajyerlere ayak işlerinin yaptırıldığı, işletmenin izin ve çalışma sürelerine pek dikkat etmediği, iş hayatını tanıyamadı yeterli olduğu, üniversitedeki teorik bilgilerden daha fazlasının öğrenildiği, stajdaki yabancı dil öğrenme durumunun üniversitedeki eğitimden çok daha etkili olduğu, üniversitelerin staj yeri bulmada öğrencilere yardımcı olduğu, öğrencinin turizm sektörüne olan bakışının değiştiği, üniversitede verilen eğitimin öneminin de farkına varıldığı ve üniversitede alınan teorik eğitimin staj süresince işe yaradığı görüşü hakim olmuştur. Hipotez testleri sonuçlarına göre, “Turizm öğrencilerinin staj algılarında cinsiyete göre anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir, “Turizm öğrencilerinin staj

algılarında medeni duruma göre anlamlı farklılık vardır” hipotezi reddedilmiştir ve “Turizm öğrencilerinin staj algılarında sektördeki tecrübelerine göre anlamlı farklılık vardır” hipotezi reddedilmiştir.

Çalışmadan genel olarak, staj yapan turizm öğrencilerinin staj konusunu önemseydiği ve çok faydalı bulduğu ancak staj süresince çeşitli zorluklar yaşadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca turizm işletmelerinin stajyerlere gereken önemi vermediği ve iyi çalışma koşulları oluşturmadığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Stajın daha faydalı olması ve stajda yaşanan sorunların en aza indirilebilmesi için stajyerlere, üniversitelere, işletmelere ve ilgili kurumlara şu öneriler getirilebilir;

- Üniversitelerdeki eğitimde uygulamaya daha çok yer verilmesi gerekmektedir,
- Turizm işletmelerinde yapılan stajlar konusunda, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın özellikle stajyerleri koruyan yasal düzenlemeler yapmaları,
- Turizm işletmelerince stajyerlere yetki ve sorumluluk verilmesi ve stajyerlerin kararlara katılmalarının sağlanması gerekmektedir,
- Stajyerler ucuz iş gücü olarak görülmemelidir. İşletmelerin stajyerlere ödediği ücretin iyileştirilmesi motivasyonu arttıracak ve daha kaliteli bir hizmet verilmesini sağlayacaktır,
- İşletme yöneticilerinin stajyerlere yönelik hakaret etmemeleri ve rencide edici tavırlar sergilememeleri gerekmektedir,
- Üniversitelerde, staj konusunda rehberlik hizmetleri verilmeli ve en uygun staj yeri konusunda yardımcı olunmalıdır,
- Stajyerler, staja gitmeden önce yasal hakları ile ilgili bilgilendirilmelidir,
- Stajyerler farklı departmanlarda çalıştırılarak, her konuda bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır,
- Stajyer çalıştıran ve stajyerlere iyi imkanlar sunan işletmelere çeşitli teşvikler verilmeli ve muafiyetler uygulanmalıdır,
- Akademik personellerin, stajyer öğrencileri staj süresince kontrol altında tutması ve sıkıntılarını çözmesi gerekmektedir,
- Turizm işletmesi yöneticileri, stajyer öğrenciler konusunda bilinçlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Alvarez, L. S., Diaz, A. M, Ve Casellers, R. V., (2007), "Relationship Marketing And Information And Communication Technologies: Analysis Of Retail Travel Agencies", *Journal Of Travel Research*, Vol:45, No:4), S:453–463.
- Aydemir, B. (2008). Türkiye’de Turizm Eğitimi: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Örneği, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara
- Aymankuy. Y. Ve Aymankuy. Ş. (2013). Turizm İşletmeciliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Sektöründeki İstihdamla İlgili Görüşleri Ve Sektördeki Kariyer Beklentileri (Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği), *Akademik Bakış Dergisi* Sayı: 35 Mart – Nisan
- Aslan, Z., Çoban, G. Ve Çokal. Z. (2014). Turizm Öğrencilerinin Staj Deneyiminde Algıladıkları Motivasyonun Herzberg Kuramına Göre Değerlendirilmesi: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Örneği, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 33, 164-188
- Barut, C. Ve Yıldız, C. (2013). Sosyo-Ekonomik Kalkınma Açısından Bitlis İli Turizm Arz Potansiyelinin Değerlendirilmesi, *Beu Sbe Dergisi*, Cilt: 2 Sayı: 1
- Çatı, K. Ve Bilgin, Y. (2013). Turizm Lisans Öğrencilerinin Turizm Sektöründe Çalışma Eğilimleri, *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1
- Dayıoğlu. M. (2010). Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Stajyer Öğrencilerinin Yeterliliği Konusunda İşveren Görüşleri (Edremit Körfezi Örneği), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Emir, O., Arslan. S. Ve Kılıçkaya, Ş. (2008). Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Programı Öğrencilerinin Staj Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*
- Eren, E., Özgül, E. Ve Kaygısız, N.Ç. (2013). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin Belirlenmesi: Nevşehir Üniversitesi Örneği, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:35 Yıl: 2013/2, 15-27
- Eurico S.T.A.N., Da Silva J.A.M.B. Ve Valle, P.O. (2015). A Model Of Graduates' Satisfaction And Loyalty İn Tourism Higher Education: The Role Of Employability, *Journal Of Hospitality, Leisure, Sport&Tourism Education*, 16, 30–42
- Güzela, F.Ö. (2010), Turizm Öğrencilerinin Staj Döneminde Edindikleri Motivasyonun Herzberg Teorisine Göre Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma, *Journal Of Yasar University*, 20(5) 3415- 3429
- Kırlı, T. (2006). Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Liselerinde Uygulanmakta Olan Meslek Stajlarının Öğrenci Beklentilerini Karşılama Düzeyine Yönelik Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Kulnazarova, A. (2010). Orta Asya Geçiş Ekonomilerinde Turizm Sektörünün Mevcut Durumu ve Gelişme Olanakları: Kırgızistan Örneği, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Doktora Tezi
- Lawrence H. N. F, Lee B.H., Luk C.C. Ve Law, R. (2014). How Do Hotel And Tourism Students Select Internship Employers? A Segmentation Approach, *Journal Of Hospitality, Leisure, Sport&Tourism Education*, 15, 68–79
- Olçay, A., Yıldırım, İ. Ve Sürme, S. (2015). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Eğitimi Hakkında Görüşleri: Gaziantep İli Örneği, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt/Volume 5, Sayı/Number 3
- Patarchanov, P. (2012). Role And Place Of Alternative Tourism Development İn Mountain Areas, *Journal of Settlements and SpatialPlanning*, Special Issue, Vol. 1

- Pelit, E. Ve Güçer, E. (2006). Turizm Alanında Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm İşletmelerinde Yaptıkları Stajları Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1
- Robinson, R.N.S., Ruhanen, L. Ve Breakey, N.M. (2015). Tourism And Hospitality Internships: Influences On Student Career Aspirations, *Current Issues In Tourism*,
- Ruhanen N.L., Robinson, R. Ve Breakey, N. (2013). A Tourism Immersion Internship: Student Expectations, Experiences And Satisfaction, *Journal Of Hospitality, Leisure, Sport&Tourism Education*, 13, 60–69
- Sarı. H. (2007). Ortaöğretim Düzeyinde Mesleki Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerden Staj Sürecine Adaptasyonu Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Sarkım. M. (2008). Değişen Seyahat Eğilimleri Kapsamında Sürdürülebilir Turizm Anlayışının Turizm Politikaları Üzerine Etkileri, Ulusal İktisat Kongresi 20-22 Şubat, Deü, İzmir
- TAŞKIN, M. (2006). Ortaöğretim Turizm Eğitiminde Staj ve İzmir İli Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Liselerinde Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Tekbalkan, M. (2015). Önlisans Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Staj Uygulamasına Yönelik Öğrencilerin Bakışları: Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Bir Uygulama, *Electronic Journal Of Vocational Colleges-Aralık 4. Umyos Özel Sayısı*
- Tutan, E. (2010). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Döneminde Maruz Kaldıkları Mobbing (Psikolojik Yıldıрма) Ankara İlinde Bir Uygulama, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Türkeri, İ. (2014). Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitiminin Özel Nitelikli Sorunları Ve Çözüm Önerileri, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 3 Sayı :4, S.1-14
- Türkseven, E. (2012). Turizm Eğitiminde Yaşanan Staj Sorunları: Lisans Öğrencilerinin Görüşlerine Yönelik Bir Araştırma, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Uluslan, Y. Ve Batman, O. (2010). Alternatif Turizm Çeşitlerinin Konya Turizmine Etkisi Üzerine Bir Araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - 23*
- Uyar, H. Ve Zengin, B. (2015). Bartın ve Harran Üniversitelerinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Ders İçeriklerine Dair Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 10, 579-592
- Ünusan, Ç. ve Sezgin, M., (2005). *Turizmde Strateji Eksenli Pazarlama İletişimi*, 1. Baskı, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, Konya.
- Wu A.B., Alastair M.N, Yang J.K., Zhou J.L. Ve Cong, L.L. (2014). Cracks In The Ivory Tower? A Survey-Based Analysis Of Undergraduate Tourism Education And Educators In China, *Journal Of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 14, 26–38
- Yazıt, H. (2013). Turizm İşletmeciliği Eğitimi Alan Lisans ve Önlisans Öğrencilerinin Staj Konusundaki Düşünce Ve Algılamaları Arasındaki Farklılıkların Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Yoldaş, M.A. (2012). Türkiye'deki Turizm Sektöründe Staj Yapmış Kırgız Üniversite Öğrencilerinin Gözüyle Türk Turizminin Değerlendirilmesi, *Akademik Bakış Dergisi* Sayı: 34 Ocak – Şubat